

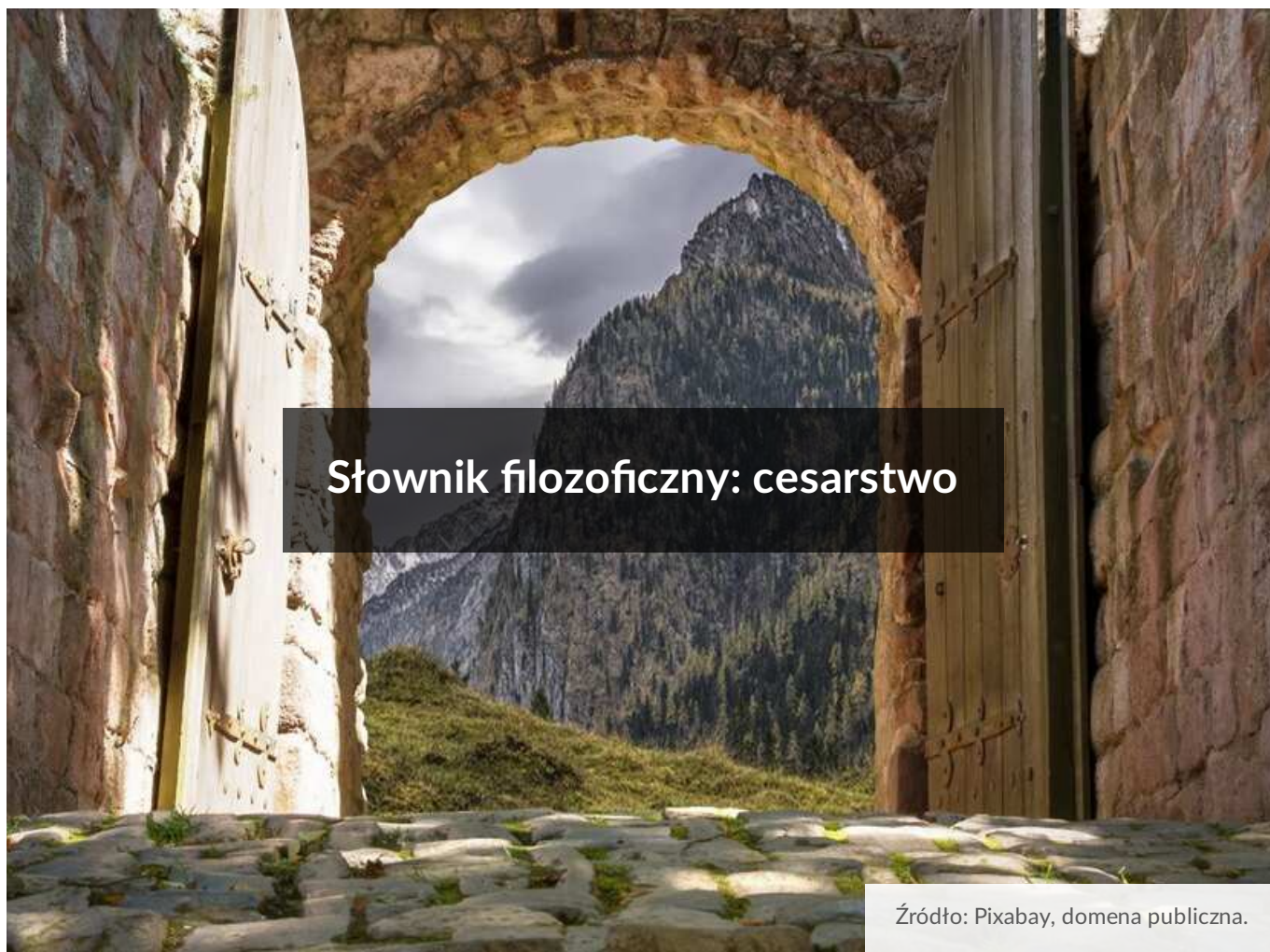

Słownik filozoficzny: cesarstwo

- [Wprowadzenie](#)
- [Zastanów się](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Jan z Salisbury, *Policraticus*, Warszawa 1995.
- *Europa w okresie wypraw krzyżowych*, oprac. W. Semkowicz, Kraków 1925.
- Dante Alighieri, *O monarchii*.
- Muszalska Urszula, „Acta Erasiana” 2013, t. 5.

Słownik filozoficzny: cesarstwo

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jak można się domyślić, nazwa „cesarstwo” pochodzi od Juliusza Cezara. Starożytny Rzym był pierwszym cesarstwem w Europie, realizacją idei imperium. Średniowieczne Święte Cesarstwo Rzymskie podkreślało ideową, a także instytucjonalną ciągłość pomiędzy chrześcijańskim cesarstwem rzymskim schyłku starożytności a godnością cesarską, nadaną przez papieża władcom Franków, a następnie Niemiec. Król niemiecki stał się cesarzem rzymskim dla całego łacińskiego Zachodu. Wkrótce zaczęto mówić o Świętym Cesarstwie Rzymskim Narodu Niemieckiego, co wyrażało ambicje narodowe i przekonanie, że godność cesarza z definicji zarezerwowana jest dla władcy Niemiec.

Twoje cele

- Poznasz genezę średniowiecznego Świętego Cesarstwa Rzymskiego.
- Prześledzisz historię budowania imperium łacińskiego Zachodu.
- Przeanalizujesz dzieje zachodniej Europy w kontekście idei uniwersalizmu cesarskiego.

Zastanów się

Rozważmy następujące problemy

Polecenie 1

Zapoznaj się z przedstawieniem koncepcji cesarstwa niemieckiego. Zastanów się i napisz, jakie cechy powinien posiadać cesarz jako najwyższy zwierzchnik świeckiej hierarchii.

Cesarstwo niemieckie

powstało jako wynik nawiązania w tradycji do Imperium Romanum. Na czele cesarstwa stał cesarz, który teoretycznie pozostawał najwyższym zwierzchnikiem świeckiej hierarchii. W zakresie swojej władzy, równy papieżowi, często popadał z nim w konflikty. Rzeczywista władza cesarza i zakres wpływu cesarstwa były jednak dość ograniczone, zwłaszcza po restauracji cesarstwa na terenie Niemiec i elekcyjności tronu. Cesarz Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego w swoich realnych prerogatywach niewiele różnił się od królów.

Polecenie 2

Przypomnij sobie wiadomości z lekcji historii, a następnie opisz, jaka mogła być geneza średniowiecznej idei powszechnego cesarstwa.

Polecenie 3

Przeczytaj poniższy tekst i wynotuj cechy właściwe dla cesarstwa.

” Dante Alighieri

O monarchii

Naprzód tedy wyjaśnić musimy, czym jest Monarchia Doczesna w swym zamyśle i zgodnie ze swym przeznaczeniem. Monarchia Doczesna, zwana przez ludzi Cesarstwem, polega na rządach jednego księcia nad wszystkimi ludźmi w czasie, we wszystkim i nad wszystkim, co mierzy się upływem czasu. Powstają teraz trzy pytania. Po pierwsze, budzi się wątpliwość, czy Monarchia Doczesna jest niezbędnym warunkiem dobrobytu na świecie? Po drugie, czy lud rzymski zgodnie z prawem przyjął instytucję monarchii? Po trzecie w końcu, czy władza Monarchy pochodzi wprost od Boga, czy też od któregoś z jego pośredników. Jak wcześniej zauważyliśmy, trzy kwestie dotyczące Monarchii Doczesnej, zwanej potocznie Cesarstwem, budzą pewne wątpliwości. Za cel sobie stawiamy przebadać je w ustalonym porządku, wychodząc od pierwszej zasady wyłożonej przed chwilą. Pojawia się naprzód pytanie, czy Monarchia Doczesna stanowi niezbędny warunek dobrobytu na świecie. To, że jest tak w istocie, wykazać można – moim zdaniem – za pomocą argumentów najsilniejszych i najoczywistszych, gdyż nic – ani rozum, ani autorytety nie staną z moim wywodem w sprzeczności. Powołamy się najpierw na słowa zaczerpnięte z Polityki. Filozof stwierdza tam mocą swego autorytetu, że zawsze, ilekroć pewna ilość rzeczy osiągnąć ma jeden wspólny cel, jednej z nich przypada, by innymi kierować i rządzić, innym zaś by się tej jednej podporządkować. Nie tylko znakomite imię Filozofa każe nam w to wierzyć, lecz i rozum potwierdza rozlicznymi przykładami. Weźmy choćby poszczególnego człowieka, bo i w nim przejawia się ta sama zasada: wszystkie jego

siły i zdolności skierowane są na osiągnięcie szczęścia, lecz kieruje nimi i włada moc rozumowania, gdyż inaczej nigdy nie mógłby on szczęścia osiągnąć. Spójrzmy z kolei na poszczególne domostwo: istnieje ono, aby zapewnić wszystkim domownikom godziwe bytowanie; musi wszak być ktoś, zwany ojcem rodziny (lub ktoś obowiązki jego piastujący), kto nim kieruje i zarządza. Jak pisze Filozof: „Każdym domem zarządza najstarszy”. A Homer z kolei stwierdza, że jego (to znaczy ojca rodziny) powinnością jest ustanawianie reguł i praw dla pozostałych. [...] Podobnie pojedyncza osada istnieje, aby zapewnić wsparcie i pomoc wzajemną swym mieszkańcom: któryś z nich musi jednak kierować pozostałymi, za ich przyzwoleniem stawszy się zarządcą nad nimi lub też otrzymawszy tę władzę od innego. Inaczej bowiem nie tylko wzajemnego wsparcia zabraknie, ale i cała okolica popadnie w ruinę przez ambicje wielu żądnych władzy jednostek. Miasto z kolei istnieje, aby swoim obywatelom zapewnić dobre i dostatnie życie: lecz zarówno w niedoskonałych, jak i w dobrych formach państwa jeden człowiek musi być władcą. W przeciwnym razie zanika nie tylko życie społeczne, lecz samo miasto przestaje być tym, czym było. Weźmy w końcu jakiegokolwiek królestwo: cele przed nim stoją podobne jak przed miastem, lecz zapewnić ma ono sobie większą stabilizację. Jeden więc musi być król, co całością włada i zarządza. Gdy się tak nie dzieje, nie tylko poddani nie dochodzą swoich celów, lecz całe królestwo upada. [...] Skoro zaś zasada nasza okazuje się słuszną we wszystkich tych przypadkach i w każdej poszczególnej rzeczy do osiągnięcia jednego celu przeznaczonej, wszystko, cośmy powiedzieli, musi być prawdziwe. Widać teraz wyraźnie, że cała ludzkość ma przed sobą postawiony cel pewien, jak to zresztą wcześniej wykazaliśmy: musi więc istnieć jednostka, która by ją ku niemu prowadziła i nad nią władała, a spełniającemu tę funkcję należy się tytuł Monarchy albo Cesarza.

Widać też, że ustanowienie Monarchii lub Cesarstwa jest niezbędnym warunkiem dobrobytu na świecie.

Źródło: Dante Alighieri, *O monarchii*.

Dla zainteresowanych

Obecnie jedynym cesarstwem na świecie jest Japonia. Idea cesarstwa w krajach Dalekiego Wschodu tworzyła się niezależnie od europejskich wzorców. Przeczytaj fragment poniższego omówienia, a następnie stwórz notatkę na temat wyznaczników cesarstwa w Japonii. Jakie różnice i podobieństwa znajdujesz między ideami cesarstwa europejskiego i japońskiego?

” Urszula Muszalska

Pozycja ustrojowa cesarza w konstytucjach Japonii

Zarys historyczny instytucji cesarza

Najstarszymi, choć uznawanymi za mało wiarygodne, źródłami, z których czerpiemy wiedzę o początkach powstania instytucji cesarza oraz państwowości Japonii są „Księga dawnych wydarzeń” z jap. *Kojiki* oraz *Nihonshoki*, czyli „Kronika japońska”. Obie te księgi pochodzą z VIII wieku n.e. i wyczerpująco opisują najdawniejsze dzieje kraju kwitnącej wiśni. Zgodnie z nimi Ninigi, wnuk bogini słońca Amaterasu, zszedł na japońską ziemię, dzierżąc trzy insygnia władzy cesarskiej – lustro, miecz i klejnoty – podporządkowując ją sobie. Nie był on jednak pierwszym cesarzem Japonii, bowiem według oficjalnych wersji dopiero jego prawnuk Iwarehiko, znany jako Jimmu, pokonał lokalnych

władców w kraju i 11 lutego 660 roku p.n.e. został pierwszym cesarzem. Zapoczątkowało to najdłuższe w historii rządy najstarszej na świecie dynastii Yamato, co oznaczałoby, że zasiada ona na cesarskim tronie nieprzerwanie już od ponad dwóch tysięcy sześciuset siedemdziesięciu lat! Jednakże badacze starożytnej Japonii za pierwszą, wiarygodną datę panowania dynastii Yamato uznają rządy dwudziestego pierwszego cesarza Yuraku (456–479 n.e.). Aby dokładniej oszacować okres panowania dynastii, należałoby zbadać szczątki poprzednich władców, panujących przed Yuraku, nie wspomniawszy o tym, że wielu grobów nie odnaleziono, a więc brak jest historycznych dowodów na istnienie wielu cesarzy.

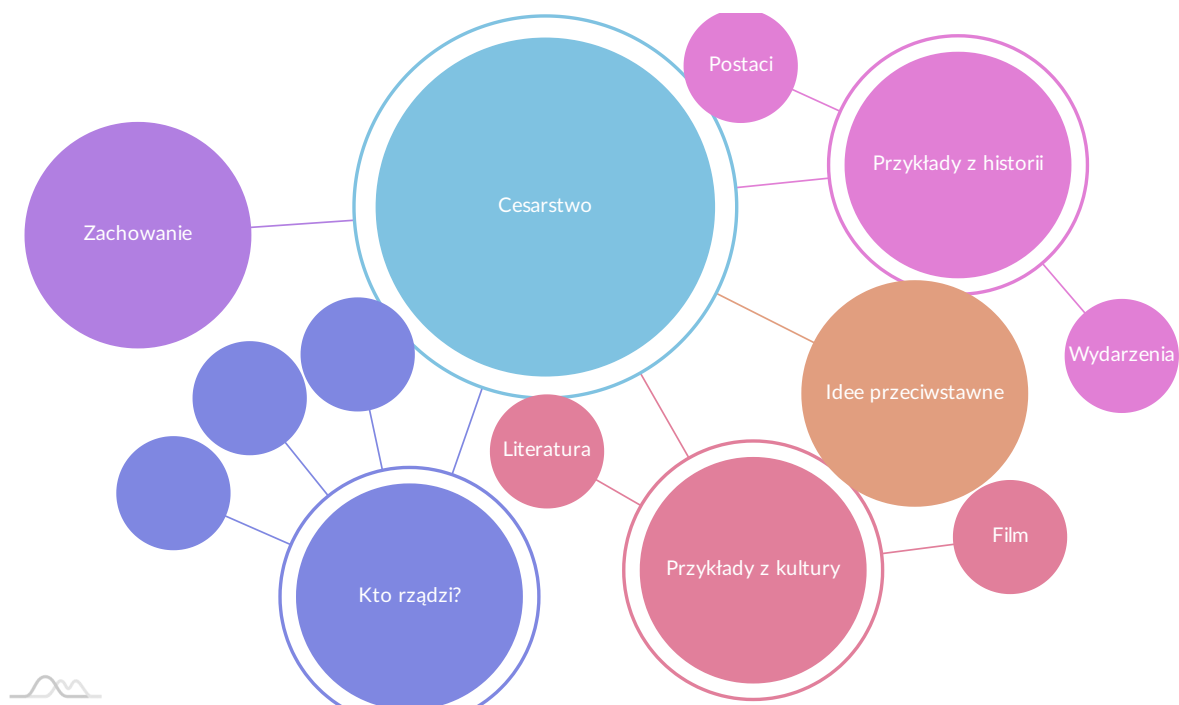
Japończycy określają swojego cesarza mianem *Tennō*. Znaczenie tego terminu jest wielce dalekie od naszego, europejskiego pojmowania słowa „cesarz”. Otóż *Tennō* w dosłownym tłumaczeniu znaczy tyle co „syn niebios” czy „niebiański władca”, co bezpośrednio nawiązuje do tradycji, która mówi o boskim pochodzeniu cesarskiego rodu. Japończycy wierzyli, że bogini Amaterasu poprzez osobę cesarza zapewnia ich krajowi pomyślność. Pomimo że cesarz *Shōwa* wyrzekł się publicznie boskiego pochodzenia, nie przestano nazywać cesarzy mianem *Tennō* czy *mikado*. Ceremoniał sukcesji tronu również pozostał niezmienny od czasów antycznych. Otóż zaraz po śmierci cesarza odbywa się skromna ceremonia w pałacu, podczas której książę otrzymuje insygnia władzy. Dopiero po wynoszącej co najmniej jeden rok żałobie odbywa się państwowa ceremonia, a nowy cesarz powiadamia protoplastkę swego rodu, Amaterasu Omikami, bóstwa oraz przodków o wszystkich obrzędach, które miały miejsce. Wraz ze wstąpieniem na tron nowy monarcha otrzymuje trzy insygnia władzy (*Sanshu No Jingi*), które zupełnie

różnią się od europejskich: zwierciadło (*Yata No Kagami*), klejnot (*Yasakani No Magatama*) i miecz (*Kusanagi-No*). Zwierciadło symbolizuje czystość i uczciwość, klejnot jest symbolem cnoty i łagodności, miecz natomiast jest oznaką rozumu, siły i męstwa. Są to symbole zarówno władzy świeckiej jak i duchowej. Po objęciu tronu nowy cesarz zaprzestaje posługiwać się swoim dotychczasowym imieniem i wybiera nowe, symboliczne, którym po jego śmierci nazwane będą lata jego panowania, dlatego też imię to jest potocznie nazywane „pośmiertnym”. Obecny cesarz Akihito obrał imię Heisei, a więc według systematyki japońskiej era, w której aktualnie żyjemy, właśnie tak się nazywa. W dosłownym tłumaczeniu imię Heisei oznacza „ustanowienie powszechnego pokoju na ziemi i w niebie”.

Dynastia Yamato, będąca zarazem najstarszą i najdłużej zasiadająca na tronie, wykształciła się na początku V wieku n.e. z plemiennej federacji Yamato, która podporządkowała sobie inne rody. Według podań mieli oni być spokrewnieni w prostej linii z legendarnym władcą Jimmu, który zasiadając jako pierwszy na tronie miał dać początek trwającej nieprzerwanie po dziś dzień dynastii. Pomimo że cesarstwo przez ponad dwa tysiące lat miewało się różnie, ród Yamato nigdy nie utracił korony. Co prawda cesarzom władzę ustawodawczą odebrał w okresie od IX do XIV wieku ród Fujiwara, a później od XVII wieku do 1868 roku ród Tokugawa, ale cesarz, choć pozbawiony realnej władzy, wciąż był formalnie głową państwa. Jak słusznie zauważył Krzysztof Karolczak, historię cesarskiej władzy w Japonii można określić sformułowaniem: „od symbolu do pełni władzy i z powrotem”. Wydaje się wręcz być paradoksem fakt, iż najstarsza, najdłużej zasiadająca na tronie dynastia na świecie jest zarazem najslabszą, bo pozbawioną realnej władzy.

Polecenie 4

Stwórz mapę myśli wokół pojęcia *cesarstwo*, która pomoże ci uporządkować dotychczasowe przemyślenia. Z czym jeszcze kojarzy ci się to słowo? Zapisuj hasła, poglądy, przykłady zachowań, tytuły książek i filmów, imiona bohaterów, postaci historycznych, świata polityki, kultury.

Prezentacja multimedialna

Tło historyczne

Cesarstwo Karolińskie

0.0.768

Początek panowania Karola Wielkiego

W roku 768 umarł Pepin Mały, król Franków, a jego państwo zostało podzielone pomiędzy jego synów, Karola i Karlomana. Przedwczesna śmierć młodego Karlomana pozwoliła Karolowi skupić w swych rękach całość władzy nad spuścizną ojca. Pierwsze lata panowania poświęcił nowy władca na konsolidację i umocnienie panowania nad terenami państwa Franków (zdławienie buntu w Akwitanii), oraz podbój nowych obszarów: Saksonii, części Słowiańszczyzny, państwa Longobardów. Toczą się wówczas zacięte walki z Arabami w Hiszpanii.

0.0.797

Współpraca dworu z papieństwem

Równocześnie poszerza się i umacnia współpraca dworu królewskiego z papieństwem, które widzi w Karolu ostoję swej niezależności w Italii. Tym sposobem autorytet króla Franków stale rośnie, co w połączeniu z trudnościami w cesarstwie wschodniorzymskim (zamordowanie cesarza Konstantyna VI przez jego matkę Irenę w roku 797) stworzyło dogodną sytuację do przejęcia tronu cesarskiego. Pojawiła się tym samym szansa na przywrócenie jedności świata chrześcijańskiego w odrodzonym cesarstwie rzymskim (*Imperium Romanum*).

0.0.800

Koronacja Karola Wielkiego na cesarza

W czasie rokowań z Bizancjum z niespodziewaną inicjatywą wystąpił papież Leon III, który w Boże Narodzenie 800 r. koronował Karola na cesarza (prawdopodobnie bez jego zgody). Na terenie zachodniej Europy odrodziła się więc idea cesarstwa, jako cesarstwo karolińskie (uznane w roku 812 za równorzędne z cesarstwem wschodnim). Karol Wielki będąc cesarzem rzymskim nie uważał się jednak za pana całego świata. Jego program ograniczał się do parytetu cesarstw: zachodniego pod jego berłem i wschodniego. Karol wprowadził szereg usprawnień do systemu państwowego cesarstwa, sprzyjał także odrodzeniu kultury (renesans karoliński) oraz umocnieniu nowej struktury społecznej (rodzi się feudalizm) i gospodarczej.

0.0.814

Śmierć Karola Wielkiego i rozpad cesarstwa

Po śmierci Karola Wielkiego (814) cesarstwo stopniowo rozpada się na udzielne królestwa (nowy cesarz Ludwik Pobożny dzieli je pomiędzy synów). Utrwaleniem owego podziału jest pokój w Verdun (843), który kładzie ostateczny kres jedności cesarstwa.

Charakterystyka

Cesarstwo niemieckie

Flaga Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego

Źródło: dostępny w internecie: wikipedia.org, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 1

Napisz, co oznaczała i do czego się odwoływała idea uniwersalizmu?

Upadek idei uniwersalizmu

Dalsze lata to próby ratowania dziedzictwa cesarskiego podjęte przez potomków Fryderyka zakończone jednak klęską. Koniec rodu Hohenstaufów staje się równocześnie końcem marzeń o realizacji uniwersalistycznych planów chrześcijańskiego cesarstwa. Idea cesarstwa przetrwała, choć ograniczyła się już tylko do terenu samych Niemiec. W wieku XV cesarstwo rzymskie przekształca się ostatecznie w [Święte Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego](#).

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie. Dlaczego idea uniwersalizmu upadła i co stało się jej kontynuacją?

Słownik

cesarstwo karolińskie

monarchia Karola Wielkiego ukoronowanego na cesarza przez papieża Leona III w Rzymie (800 rok). Nawiązując do tradycji cesarstwa rzymskiego obejmowało znaczną część Europy Zachodniej (stolica w Akwizgranie). Po śmierci Karola (814) stopniowo rozpada się na odrębne królestwa

elekcja

(łac. *electio* – wybór, selekcja) wybór władcy przez samodzielnych książąt i dostojników. Utrwaliła się w Niemczech, gdzie elektorzy (księżęta, biskupi i udzielnicy władcy) wybierali z własnego grona króla

uniwersalizm cesarski

(łac. *universalis* – ogólny, powszechny) teoria dominacji władzy cesarskiej w chrześcijańskim świecie; akcentuje przede wszystkim rzymskie dziedzictwo cesarskiego imperium

dominium mundi

(łac. panowanie nad światem) pogląd utrzymujący, że cesarstwo stanowi najwyższą organizację świata chrześcijańskiego; znaczenie innych państw (w tym również papieństwa) ogranicza się tylko do roli cesarskiej prowincji

Święte Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego

powstałe na gruzach średniowiecznego cesarstwa, obejmowało Niemcy i tereny pozostające pod wpływem żywiołu niemieckiego; na czele Świętego Cesarstwa stają wielkie rody dynastyczne, najdłużej aż do jego rozwiązania dynastia Habsburgów

Różnica pomiędzy tyranem i księciem

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania i odpowiedz, w jaki sposób angielski średniowieczny filozof Jan z Salisbury (1120-1180) uzasadnia władzę księcia.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1CCfczsP>

Jan z Salisbury

Policraticus

O władzy książęcej:

Pomiędzy tyranem a księciem jest ta jedna, ale za to istotna różnica, że ten ostatni przestrzega prawa i włada ludźmi zgodnie z jego nakazami, mając się jedynie za ich sługę. To właśnie moc prawa czyni słusznym jego żądanie, by zająć najwyższe i najważniejsze miejsce w zarządzaniu sprawami rzeczypospolitej i ponosić wszelkie tego ciężary; jego wyniesienie zaś ponad innych zasadza się na tym, że podczas gdy ludzie prywatni są odpowiedzialni tylko za swe prywatne sprawy, na księciu spoczywa ciężar całej wspólnoty. Dlatego też zasłużenie powierzono mu i złożono na jego ręce władzę nad wszystkimi jego poddanymi w celu, aby był dostatecznie sprawny w poszukiwaniu i doprowadzaniu do skutku pomyślności każdego z osobna i wszystkich naraz; a także w celu, aby stan ludzkiej wspólnoty mógł być urządzony w najlepszy możliwy sposób, bacząc na to, że każdy z osobna i wszyscy nawzajem są swoimi członkami. W tym zaś w istocie naśladujemy tylko naturę, najlepszego przewodnika życia; natura bowiem zgromadziła razem cały rozum mikrokosmosu albo małego świata, którym jest człowiek, w jego głowie, i wszystkie członki poddała jej zwierzchności w taki oto sposób, że dopóki będą one

posłuszne wskazówkom głowy, a ona sama pozostanie zdrowa, dopóty wszystkie owe członki będą działać właściwie. Przeto ksiązę stoi na szczycie, który jest wynoszony pod niebiosa i obsypywany wszelakimi przywilejami wedle jego uznania. I słusznie, nie ma bowiem rzeczy korzystniejszej dla ludzi niż to, by w pełni zaspokojone były potrzeby księcia; ponieważ nie jest możliwe, aby jego wola mogła nie być w zgodzie ze sprawiedliwością. Przeto zgodnie ze zwyczajową definicją, ksiązę jest władzą publiczną i jakimś ziemskim podobieństwem majestatu boskiego. Bez wątpienia w książętach spoczywa wielka część mocy boskiej, widać w tym, że na ich skinienie ludzie gną przed nimi swe karki i gotowi są oddać głowy pod topór, a nadto, jakby idąc za boskim impulsem, księcia lękają się ci, nad którymi został ustanowiony, żeby się go bali. Natomiast to, mniemam, nie byłoby możliwe, jak tylko na skutek działania woli Boga. Wszelka bowiem władza jest od Pana Boga i była przy Nim zawsze, i będzie na wieki. Władza, którą posiada ksiązę, jest zatem od Boga, bo moc Boga nigdy nie idzie na zatracenie, ani nigdy nie jest od Niego odłączona, a tylko sprawuje On ją przez ramię posłuszne, czyniąc, że wszystko nas poucza o Jego łasce i sprawiedliwości. "Przeto kto się przeciwstawia władzy, przeciwstawia się Bożemu postanowieniu", w Jego to bowiem mocy leży obdarzanie nią, a kiedy to zapragnie, powtórne jej odbieranie lub umniejszanie. Albowiem kiedy wola władcy obraca się w okrucieństwo przeciw swym poddanym, nie jest to własny jego akt, ale raczej zrządzenie Boga dla Jego upodobania, by karać ich i nakłaniać do poprawy. [...] Skoro dobrzy ludzie uważają władzę za godną czci i szacunku, nawet kiedy spada jak plaga na upatrzonogo, któż zatem nie powinien czcić tej władzy, która jest powołana przez Boga do karania złoczyńców i wynagrodzenia dobrym ludziom oraz która jest najrychlejsza w oddaniu i posłuszeństwie prawom? [...] Albowiem autorytet księcia zależy od autorytetu sprawiedliwości i prawa; i zaiste większą jest rzeczą niż władza cesarska dla księcia, aby rządy swoje umieścił pod prawami, ażeby nie mógł uczynić niczego, co by stało w niezgodzie z zasadami sprawiedliwości.

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawne odpowiedzi na pytanie. Na czym, według Jana z Salisbury, opiera się autorytet władcy?

- ☐ Autorytet władcy powstaje jako wynik kształtowania się kultury.
- ☐ Autorytet władcy powstaje mimo działania jakiegokolwiek prawa.
- ☐ Autorytet władcy wynika z prawa.
- ☐ Autorytet władcy wynika z jego podobieństwa do majestatu boskiego.

Polecenie 2

Wysłuchaj nagrania i odpowiedz na pytanie: jak rozumiesz zasadę „Boga się bójcie a króla czcicie”. Zapisz swoją opinię w formie notatki.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1CCfczsP>

Europa w okresie wypraw krzyżowych

Uniwersał cesarza Fryderyka I Barbarossy z 1 X 1157 r.:

Gdy moc Boża, od której pochodzi każda władza na niebie i na ziemi, nam, pomazańcowi Jego, powierzyła rządy w królestwie i cesarstwie i orężowi cesarskiemu poruczyła czuwanie nad pokojem kościołów, z największym bólem serca musimy się uzalić Waszej Miłości, że od głowy św. Kościoła, na którym Chrystus wycisnął piętno pokoju i miłości, zdają się wychodzić przyczyny niesnasek, posiew złego i jad zarazy. Od których, jak bardzo się obawiamy, może doznać skalania, nie daj Boże, całe ciało Kościoła, może rozpaść się jedność i powstać rozdział między władzą państwową a kapłańską. Kiedy bowiem niedawno

bawiliśmy na dworze w Bizancjum i z należną troskliwością radziliśmy nad godnością cesarstwa i dobrem kościołów, przybyli legaci apostołscy, mówiąc, że takie poselstwo przynoszą naszemu majestatowi, z jakiego godność cesarstwa niemałe może osiągnąć pomnożenie. Gdy pierwszego dnia ich pobytu ze czcią ich przyjęliśmy, a drugiego, jak jest zwyczajem, do wysłuchania ich poselstwa z książętami naszymi zasiedliśmy, oni, jakby duchem nieprawości przejęci, z niesłychaną pychą, z zuchwałą wzgardą, z przekłątną wyniosłością nadętego serca przedstawili nam swe poselstwo spisane w liście apostołskim, którego treść jest taka: że mamy sobie przypomnieć, iż pan papież udzielił nam odznaki cesarskiej korony, i wcale by nie żałował, gdyby jeszcze większe „beneficja” nasza Wysokość z rąk jego otrzymała. Takie to było owo poselstwo ojcowskiej słodyczy, która winna czuwać nad jednością Kościoła i cesarstwa, która węzłem pokoju ma łączyć oboje, która do zgody i posłuszeństwa ma skłaniać umysły wiernych. Zaprawdę, do głosu tego bezczelnego i pozbawionego wszelkiej prawdy nie tylko majestat cesarski powziął należytą odrazę, alei wszyscy książęta, którzy byli obecni, takim zawrzeli oburzeniem i gniewem, że bez wątpienia byliby tych dwóch niegodziwych księży skazali na karę śmierci, gdyby temu nie była zapobiegła nasza obecność. A ponieważ wiele podobnych listów u nich znaleziono oraz czystych kart zaopatrzonych pieczęciami, mających być stosownie do ich uznania wypełnionymi, za pomocą których, jak było dotąd ich zwyczajem, usiłowali rozszerzyć zarodki jadu swej niegodziwości, obnażyć ołtarze, wynieść naczynia z domów Bożych i wygrzebać krzyże – aby nie dać im możliwości dalszego działania, kazaliśmy im drogą, którą przybyli, powrócić do Miasta [do Rzymu]. Gdy przez wybór książąt królestwo i cesarstwo od samego Boga jest nam dane, który przez mękę Chrystusa, Syna Swego, dwom mieczom niezbędnym do rządzenia świat poddał, i gdy Piotr apostoł tak nas uczył: „Boga się bójcie a króla czcijcie”, – każdy, kto powiada, żeśmy koronę cesarską jako „beneficjum” przyjęli od pana papieża, sprzeciwia się Boskim postanowieniom i nauce Piotra, i winien będzie kłamstwa.

Ćwiczenie 2

Jakie błędy poselstwa papieskiego wymienia cesarz Fryderyk I Barbarossa w swoim *Uniwersale*?

szerzenie niesnasek i zła wola ☐ ☐ - ☐ ☐

tworzenie rozłamu między władzą państwową a kapłańską ☐ ☐ - ☐ ☐

chęć przejęcia dóbr cesarskich przez stolicę apostolską ☐ ☐ - ☐ ☐

wymuszanie zależności cesarza niemieckiego od papieża ☐ ☐ - ☐ ☐

podżeganie do wojny domowej ☐ ☐ - ☐ ☐

Praca domowa

Na podstawie tekstów źródłowych oraz zdobytej wiedzy odpowiedz na poniższe pytanie: Jaki był zakres władzy cesarskiej i jakie tereny ona obejmowała?

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Słownik filozoficzny: cesarstwo

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

10. Wybrane spory z zakresu filozofii polityki. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

- 1) o naturę społeczeństwa (indywidualizm – kolektywizm);
- 3) o naczelne wartości życia społecznego (liberalizm kulturowy – konserwatyzm);
- 4) o podstawy prawa stanowionego (pozytywizm prawniczy – teoria prawa naturalnego).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wskazuje genezę średniowiecznego Świętego Cesarstwa Rzymskiego;
- dostrzega różnice między europejskim i japońskim modelem cesarstwa;
- omawia historię budowania imperium łacińskiego Zachodu;
- analizuje dzieje zachodniej Europy w kontekście idei uniwersalizmu cesarskiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o przypomnienie sobie wiadomości z lekcji historii na temat cesarstwa.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika wyświetla stronę tytułową e-materiału. Następnie prosi wybraną osobę o odczytanie tematu lekcji oraz celów. Wspólne ustalenie kryteriów sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: co wiecie o idei cesarstwa? Kiedy się narodziła? Jakie były okoliczności jej realizacji w kręgu cywilizacji europejskiej?

Faza realizacyjna:

1. W zależności od stopnia przygotowania uczniów do lekcji nauczyciel może zdecydować, czy korzystać z wiadomości zgromadzonych w sekcji „Zastanów się”, czy przejść do pracy z multimediami. Jeżeli przygotowanie uczniów jest wystarczające, można – w ramach ciekawostki – wprowadzić tekst o współczesnym cesarstwie, Japonii, i porozmawiać z uczniami na temat podobieństw i różnic między europejskim i japońskim modelem cesarstwa.
2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika multimedium w sekcji „Prezentacja multimedialna”. Uczniowie odczytują polecenie: *Co oznaczała i do czego się odwoływała idea uniwersalizmu?* i wykonują je w parach. Następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy.

3. Praca z drugim multimedium. Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Audiobook”. Klasa dzieli się na grupy. Każdy zespół opracowuje odpowiedzi do poleceń i ćwiczeń. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie liderzy grup odczytują propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie dobierają się w pary i wymieniają poglądami, dzielą się tym, czego się nauczyli.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Na podstawie tekstów źródłowych oraz zdobytej wiedzy odpowiedz na pytanie:
Jaki był zakres władzy cesarskiej i jakie tereny ona obejmowała?

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Brudnik E., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie: przewodnik po metodach aktywizujących*, Warszawa 2010.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja multimedialna” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.